

УДК 347.1

JEL Z32

DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-145-153

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНЗИТНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

М.О. Панкова

канд. економ. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, туризму та підприємництва

*Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій,
Запоріжжя, Україна*

Анотація. Статтю присвячено дослідженню розвитку туристичної індустрії, зокрема увага приділяється дослідженню можливостей розвитку транзитного туризму в Україні. У статті досліджено проблеми досягнення ефективності туристичної діяльності та розвитку транзитного туризму в Україні. Розглянуті чинники, що стримують розвиток транзитного туризму в Україні. Основними перешкодами розвитку транзитного туризму в Україні, сьогодні переважно є чинники управлінського, економічного та інформаційного характеру. Сьогодні для розвитку транзитного туризму необхідно покращити регулювання цієї сфери, раціонально використовувати культурний потенціал регіонів, активізувати та удосконалити маркетингове та рекламно-інформаційне забезпечення на регіональному, державному та міжнародному рівнях. Важливою передумовою для розвитку транзитного туризму є розвинена дорожня мережа. Велике значення має якість доріг та придорожного сервісу автомобільних трас, мережа мотелів, бистро, умови для пізнавального автотуризму вздовж основних транспортних магістралей, а також туристична інфраструктура за напрямками основних транспортних магістралей. Перспективним напрямом транзитного туризму є культурно-подієвий туризм. Цікавим є такий компонент туризму як національна кухня. Можна організувати культурно-пізнавальні тури, де переважним буде гастрономічний компонент. Прикордонний туризм, по суті – це транзитний туризм, зазвичай він короткостроковий. Транзитний туризм можна розвивати, як культурну програму ділового туризму. В умовах карантинних обмежень, українці подорожують своєю країною значно більше, ніж раніше, що теж є приводом для розвитку транзитного туризму.

Ключові слова: культурно-соціальні потреби, прикордонний туризм, культурно-подієвий туризм, інфраструктура, культурний потенціал регіонів.

© Панкова М.О., 2022

УДК 347.1

JEL Z32

DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-145-153

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТРАНЗИТНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

М.А. Панкова

канд. эконом. наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, туризма и предпринимательства

*Запорожский институт экономики
и информационных технологий,
Запорожье, Украина*

Аннотация. Статья посвящена исследованию развития туристической индустрии, в частности, внимание уделяется исследованию возможностей развития транзитного туризма в Украине. В статье исследованы проблемы достижения эффективности туристической деятельности и развития транзитного туризма в Украине. Рассмотрены факторы, сдерживающие развитие транзитного туризма в Украине. Основными препятствиями развития транзитного туризма в Украине преимущественно являются факторы управленческого, экономического и информационного характера. Сегодня для развития транзитного туризма необходимо улучшить регулирование этой сферы, рационально использовать культурный потенциал регионов, активизировать и усовершенствовать маркетинговое и рекламно-информационное обеспечение. Важной предпосылкой для развития транзитного туризма является развитая дорожная сеть. Большое значение имеет качество дорог и придорожного сервиса автомобильных трасс, сеть мотелей, бистро, условия для познавательного автотуризма вдоль основных транспортных магистралей, а также туристическая инфраструктура по направлениям основных транспортных магистралей. Перспективным направлением транзитного туризма есть культурно-событийный туризм. Интересен такой компонент туризма как национальная кухня. Можно организовывать культурно-познавательные туры, где предпочтительным будет гастрономический компонент. Пограничный туризм, по сути – это транзитный туризм, обычно он краткосрочный. Транзитный туризм можно развивать как культурную программу делового туризма. В условиях карантинных ограничений, украинцы путешествуют по своей стране гораздо больше, чем раньше, что тоже является поводом для развития транзитного туризма.

Ключевые слова: культурно-социальные нужды, пограничный туризм, культурно-событийный туризм, инфраструктура, культурный потенциал регионов.

УДК 347.1

JEL Z32

DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-145-153

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF TRANSIT TOURISM IN UKRAINE

Marina Pankova

PhD, docent, docent Department of management, tourism and entrepreneurship

Orcid ID 0000-0002-7750-2821

m.pankova@econom.zp.ua

*Zaporozhye Institute of Economics and Information Technologies,
Zaporozhye, Ukraine*

Abstract. *The article analyzes the problems of the tourism industry in modern conditions. Apart from the COVID-19 pandemic, climate change has recently become an obstacle to tourism development. The potential negative impact of the tourism industry on the planet's climate negatively affects the decision to travel. The travel and aviation industry is faced with changing the perception of customers that the industry has a negative impact on the climate. In modern conditions, against the background of massively unified technologies in the field of tourism, happens a counter-standardization of services, transit tourism can be such an individual product. It is determined that from all the variety of types of transit tourism for Ukraine can be promising the following areas: cultural and event tourism, for the development of this area it is necessary to form a calendar of attractive activities; such a component of tourism as national cuisine is interesting as well, transit tourist actively uses the services of restaurants, bars, cafes due to necessity. These needs can be used for offering short guided trips related to national cuisine; border tourism, the so-called small border traffic within a few tens of kilometers, or several settlements can be included in border tourism. the practice of modern tourist movement shows that cross-border tourism gives rapid economic results; cultural programs as part of business tourism. Against the background of quarantine restrictions in the world, Ukrainians started to travel inside the country more than before, long journeys in Ukraine can be a reason for the development of transit tourism.*

The article reveals the prerequisites for the development of transit tourism, namely, the mandatory availability of appropriate infrastructure: a developed road network that would connect tourist facilities, information base.

To promote the development of transit tourism next measures can be proposed: the creation or active promotion of already established cultural and tourist areas with regional centers; development of the roadside network of tourist infrastructure; creation of tourist centers in the area of one-hour transport accessibility along the main transport corridors; strengthen the information base; create a system of attractive and user-friendly roadside signs that can attract travelers and make them adjust the path and see the point of interest.

Keywords: *cultural and social needs, border tourism, cultural and event tourism, infrastructure, cultural potential of the regions.*

Постановка проблеми. Туризм один з основних видів міжнародної діяльності, для багатьох країн це найважливіше джерело доходів. Високий

рівень конкуренції в цієї галузі вимагає розробок та впровадження чогось нового, спрямованого на вдосконалення обслуговування клієнтів і роз-

ширення туристичних можливостей. Пандемія внесла істотні зміни до туристичного бізнесу. За даними все-світньої туристичної організації (UNWTO) кількість міжнародних прибуттів у всьому світі суттєво знизилася. Скоротилися міжнародні туристичні потоки. У найскладніших умовах туристична індустрія шукає нові форми та напрями розвитку. Таким напрямом для України може стати транзитний туризм. На сьогоднішній момент транзитний туризм в Україні – процес, що ще не достатньо сформований. Формальні ознаки транзитного туризму є, відбувається переміщення авіапасажирів, які не в'їжджають в країну, а лише роблять пересадку на стикувальний рейс; переміщуються туристи, які їдуть до місця кінцевого призначення з невеликою зупинкою для стикування рейсів у третій країні, але ніхто цей вид туризму не пропагує і не отримує з нього доходу. Враховуючи те, що Україна знаходиться в центрі Європи, вона могла б стати територією активного розвитку транзитного туризму. Географічне положення України дає можливість використовувати міжнародні транзитні коридори, що зв'язують різні країни євразійського континенту. Проїзд транзитними коридорами може бути не тільки швидким і безпечним, а й цікавим, пізнавальним. Саме цим обумовлюється актуальність поставленого питання.

Огляд останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем і можливих напрямків розвитку туристичної галузі присвячено значну кількість наукових праць. Різні аспекти цієї проблематики розглядали в своїх роботах М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор [1],

І.І. Тихомірова [2], Ю.А. Грабовський [3], С.Г. Нездоймінов [4], Н.В. Чорненька [5], К. Алістратова [6] та ін., проте питання розвитку транзитного туризму як окремого різновиду майже не розглядається. Тому це питання потребує більш глибокого вивчення.

При проведенні досліджень в якості вхідних даних також були використані матеріали спеціалізованих електронних видань з туризму

Метою дослідження є репрезентація розвитку транзитного туризму в Україні. Для досягнення мети були поставлені і вирішені наступні задачі: обґрунтувати можливість розвитку транзитного туризму для України, визначити пріоритети і тенденції розвитку транзитного туризму, довести, що транзитний туризм є одним з перспективних видів українського туристського потенціалу.

В якості методів дослідження були вибрані: аналіз наукової і методичної літератури, системний підхід.

Основний матеріал дослідження. Туризм – невід'ємний елемент загальнолюдської культури. Туризм – складне соціально-економічне явище, що є не тільки видом економічної діяльності, а й засобом міжрегіонального та міжнародного культурного обміну, способом подолання різноманітних кризових ситуацій. Завдяки активізації туристичної діяльності посилюються комунікативні зв'язки, розширюється культурний простір, розвивається економіка, громадянська культура, збагачується духовний потенціал особистості та суспільства.

Роль, місце та значення туризму у житті культури та суспільства

визначаються його основними функціями: задоволенням потреб у самовираженні; пізнавальною, відкриваються можливості для активного набуття нових знань про культуру; комунікативною, пов'язаною з розширенням та зміцненням меж спілкування; соціалізацією особи, пов'язаною з можливістю засвоєння соціальних та культурних норм; мотиваційною, тобто дана діяльність здатна сформувати у свідомості людини певні ідеали та зразки поведінки, і навіть стиль життя.

Актуальність дослідження можливостей розвитку туризму дуже велика. Туризм – одна з швидко прогресуючих галузей світового господарства. Туризм, як масове явище, сформувався лише після другої світової війни, але вже на сьогоднішній день, туризм став явищем, що увійшло в наше повсякденне життя. На початку XXI ст. туризм за обсягами доходу зайняв третє місце серед провідних галузей світової економіки [7]. Він оказує на економіку країни прямий та опосередкований вплив. Прямий – це результат витрат туриста для придбання товарів та послуг туристського призначення. Непрямий вплив проявляється в «ефекті мультиплікації» – ефект повторення витрат туристів на купівлю послуг та товарів у певному місці у певний час. Відповідно до даних експертів Всесвітньої туристичної організації, на початку XXI ст. обсяги міжнародного туризму зростали (до пандемії) щорічно у середньому на 4 % [8]. Пандемія дуже сильно вплинула на туристичну галузь. Але попри всі збитки, яких зазнала туристична сфера України, наразі відбувається відновлення та поступовий ріст

туристичного збору, про що свідчать статистичні дані за 2021 рік.

За 2021 рік до бюджету громад України надійшли 244 млн. грн. туристичного збору. Цей показник на 86,8 % перевищує показник 2020 року, що склав 130,6 млн. грн., а також на 20 % вищий за аналогічний показник 2019 року – тоді до бюджету надійшли 196 млн. грн. [9].

Україна є однією з провідних країн Європи за кількістю об'єктів історико-культурної спадщини. На державному утриманні перебуває 150 тис. нерухомих пам'яток історії та культури, зокрема 57206 пам'яток археології, 51364 – історії, 16800 – архітектури та містобудування [10]. Все це підтверджує, що Україна як туристична держава повинна досліджувати нові можливості розвитку.

Останнім часом туристична галузь піддається значним випробуванням. Серйозною перешкодою розвитку туризму крім пандемії COVID-19, є зміна клімату. Тревел- і авіагалузі зіткнулися з великою PR-кризою, саме негативний вплив туристичної галузі на клімат планети, негативно впливає на прийняття рішення щодо туристичних подорожей. У звіті про екологічно безпечні подорожі Booking.com за 2019 рік (Sustainable Travel Report 2019) наголошено, що за останній рік 55 % респондентів по всьому світу стали більш стурбовано реагувати на вплив своїх поїздок на навколишнє середовище. Швейцарський банк UBS заявив, що кожен п'ятий мандрівник літав менше через зростання екологічних проблем, підтримуючи еко-рух flight-shaming [11]. Тревел- і авіагалузі потрібно буде змінити сприйняття клієнтів про те,

що індустрія негативно впливає на клімат.

У таких непростих умовах, на тлі уніфіковано-масових технологій у сфері туризму відбувається дестандартизація та демасовізація наданих та, відповідно, споживаних туристських послуг (турпродуктів). У туризмі все ширше поширюються базовані на диференційованому підході до людей, індивідуалізовані послуги та продукти туристського споживання, таким індивідуальним продуктом і може бути транзитний туризм. Розвиток транзитного туризму викликано логікою туристичної індустрії.

Транзитний туризм – це зупинки туристів по шляху проходження до туристського місця призначення [6].

Відповідно до рекомендацій Всесвітньої туристичної організації (ВТО – є основним представником туризму в ООН і діє як найавторитетніший орган у світовому туризмі) цей вид туризму включає два різновиди:

- переміщення авіапасажирів, які не в'їжджають у країну, а лише роблять пересадку на стикувальний рейс;

- переміщення туристів, які їдуть до місця кінцевого призначення з невеликою зупинкою для стикування рейсів у третіх країнах.

Одна з основних ознак транзитного туризму – це короткостроковість.

Дослідження туристичного ринку України свідчить, що з всього різноманіття різновидів транзитного туризму для України можуть бути перспективними наступні напрямки:

1. Культурно-подієвий туризм. За даними ВТО, однією з головних спонукальних причин короткочасних

подорожей є культурно-розважальні заходи. Для транзитного туриста необхідно сформувати календар привабливих для нього заходів. Деякі заходи можна зробити традиційними (наприклад, фестивалі, конкурси народних умільців, театральні зустрічі, дні добросусідства, дні регіону).

2. Цікавим є такий компонент туризму як національна кухня [12]. Культурно-пізнавальні тури, де переважним є гастрономічний компонент, цікаві для туристів. Транзитний турист активно користується послугами ресторанів, барів, кафе в силу необхідності. Цю об'єктивну потребу можна використовувати і пропонувати короткі екскурсії пов'язані з національною кухнею. Туристи можуть не тільки продегустувати страви, але й безпосередньо взяти участь у їх приготуванні.

3. Прикордонний туризм, по суті – це транзитний туризм, зазвичай він короткостроковий (наприклад тур вихідного дня) чи пов'язані з проїздом через цю територію. Проте формування привабливого образу регіону дозволяє використовувати цей чинник для зупинення тут частини туристів, реалізації певної культурної програми, покупки сувенірної продукції тощо. До прикордонного туризму можна віднести так званий малий прикордонний рух у межах кількох десятків кілометрів чи кількох населених пунктів. Практика сучасного туристського руху показує, що саме прикордонний туризм дає досить швидкі економічні результати.

4. Культурна програма як частина ділового туризму. Діловий туризм – це вид туризму пов'язаний з діловими (комерційними) цілями, чи

організацією корпоративних заходів. Діловий туризм не заперечує, а передбачає ділові зустрічі, купівлю товарів рідкісного чи дефіцитного характеру. А туристичний ринок органічно включає придбання товарів та послуг особливо культової спрямованості, що відображають національну специфіку міста, регіону, країни. Під час ділових поїздок психологи і тренери при роботі з клієнтами намагаються зняти напругу і позбавити від стресу [13]. І в цьому їм може надати істотну допомогу туристична індустрія. Зараз отримав свій розвиток такий вид ділового туризму як корпоративний туризм, зокрема його різновид – сюжетний корпоративний туризм, який може стати складовою транзитного туризму

5. На тлі карантинних обмежень у світі українці подорожують своєю країною значно більше. Це визнають і експерти, і туристичні оператори. Тривалі переїзди по Україні можуть бути приводом для розвитку транзитного туризму.

Транзитним туристом є мандрівник, який відвідує місцевість або країну терміном не більше ніж 24 години, однак за наявності сприятливих умов, як, наприклад, розвинена інфраструктура, пам'ятки, транзитний турист може затриматися, або наступного разу вибрати цю країну як кінцеву мету подорожі.

Важливою передумовою для розвитку транзитного туризму є розвинена дорожня мережа, яка пов'язувала б між собою туристські об'єкти, наявність розвиненої інфраструктури та інформаційної бази. Велике значення має якість доріг та придорожного сервісу автомобільних трас,

розвинена мережа готелів, ресторанів, умови для пізнавального автотуризму вздовж основних транспортних магістралей, а також туристична інфраструктура за напрямками основних транспортних магістралей.

З метою сприяння розвитку транзитного туризму можна запропонувати наступне:

1. Створення, або активне пропагування вже створених культурно-туристських зон з регіональними центрами у містах з історико-культурною спадщиною, розташованих уздовж основних транспортних коридорів та виконують функцію транспортних вузлів.

2. Розвиток придорожньої мережі туристичної інфраструктури, що дозволяє організувати відпочинок протягом декількох днів, включаючи відвідування туристичних визначних пам'яток.

3. Створення туристичних центрів у зоні односторонньої транспортної доступності вздовж основних транспортних коридорів.

4. Посилити інформаційну базу – видання путівників, довідників та історичної літератури, виходу збірок можливостей, більш активне використання інтернету для реклами нашої країни на світовому туристичному ринку.

5. Створити систему привабливих, зручних для сприйняття туристом придорожніх знаків, які могли б зацікавити його та змусити згорнути та подивитися об'єкт.

Висновки та результати дослідження.

1. Туристична галузь є однією з привабливих секторів економіки,

яка постійно знаходиться у процесі змін, пошуку нового.

Поява нових видів туризму – це відповідь на виклики сучасності.

2. Транзитний туризм є перспективним видом туризму для України, враховуючи географічне положення України. Основними перешкодами розвитку транзитного туризму в Україні, сьогодні переважно є чинники управлінського, економічного та інформаційного характеру.

3. Для прискорення розвитку транзитного туризму необхідно: створення культурно-туристських зон з регіональними центрами у містах, що мають історико-культурну спад-

щину, розташовану уздовж основних транспортних коридорів; створення туристичних центрів у зоні одноденної транспортної доступності вздовж основних транспортних коридорів; розвиток придорожньої мережі туристичної інфраструктури; створення системи привабливих для туриста придорожніх знаків; посилення інформаційної бази.

4. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці програми розвитку транзитного туризму в Україні у загальній стратегії туристичного розвитку країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шандор Ф.Ф., Кляп М.П. *Сучасні різновиди туризму. Підручник.* К.: Знання, 2013. 334 с.
2. Тихомирова И.И., Андреева А.А. *Инновационная деятельность в сфере туризма: сущность и специфика* // Интернет-журнал «Науковедение» Том 7, № 2 (2015). URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/102EVN215.pdf>
3. Грабовський Ю.А., Скалій О.В., Скалій Т.В. *Спортивний туризм. Навчальний посібник.* Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2009. 304 с.
4. Нездоймінов С.Г. *Туризм як фактор регіонального розвитку: Методологічний аспект та практичний досвід: монографія.* Одеса: Астропринт, 2009. 304с.
5. Чорненька Н.В. *Індустрія туризму. Навчальний посібник.* К.: Атіка, 2012. 504 с.
6. Алістратова К.Е. *Містичний туризм: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні* // *Географія та туризм.* 2013. Вип. 26. С. 93-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2013_26_15.
7. *The World Travel & Tourism Council (WTTC) [Електронний ресурс]* // *Офіційний сайт Всесвітньої ради подорожей і туризму (WTTC).* URL: <https://www.wttc.org/about/media-centre/press-releases/press-releases/2019/travel-tourismcontinues-strong-growth-above-global-gdp>
8. *Global Report on Food Tourism.* – World Tourism Organization (UNWTO), Madrid, Spain. – 2012. – p. 63. 12.Hall, C.M. & Sharples, L. *The consumption of experiences or the experience of consumption? An introduction to the tourism of taste / Food tourism around the world.* – Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford, 2003. – pp. 1-24.

9. Kalnitska, M.O. *Assessment of the development state of organizational and cultural resources of international tourism business // European Journal of Management Issues*. 2018. T. 26. № 3-4. С. 71-81.
10. Stukalo, N.V., Krasnikova, N.A., Krupskiy, O.P., Redko, V.Y. (2018). *Fostering Sustainable Tourism in Global Economy*. *Revista ESPACIOS*, 39(42).
11. Sardak, S., Dzhyndzhoian, V., Samoilenko, A. *Global innovations in tourism*. *Innovative Marketing*. 2016. № 3. С. 45-50.

REFERENCES

1. Shandor, F.F. & Gag, M.P. (2013). *Modernization of tourism: assistant*. Kyiv. 343. [in Ukrainian].
2. Tikhomirova, I.I. & Andreeva, A.A. (2015). *Innovative activity in the field of tourism: essence and specifics*. *Journal of Science Science*, Volume 7, No. 2. Retrieved from: <http://naukovedenie.ru/PDF/102EVN215.pdf>
3. Grabovsky, Yu. A., Skaliy, O.V. & Skaliy, T.V. (2009). *Sports tourism*. Head helper. Ternopil, 304. [in Ukrainian].
4. Nezdoyminov, S.G. (2009). *Tourism as a factor of regional development: methodological aspect and practical information: monograph*. Odessa: Astroprint, 304. [in Ukrainian].
5. Chornenka, N.V. (2012). *Tourism industry*. Kyiv. 504. [in Ukrainian].
6. Alistratova, K.E. (2013). *Mystical tourism: foreign experience and prospects of development in Ukraine*. *Geography and tourism*. Vol 26. P. 93-101. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2013_26_15. [in Ukrainian].
7. The World Travel & Tourism Council (WTTC). Retrieved from: <https://www.wttc.org/about/media-centre/press-releases/pressreleases/2019/travel-tourism-continues-strong-growth-above-global-gdp/>.
8. Official site of the State Agency for Tourism Development of Ukraine. Retrieved from: <https://www.tourism.gov.ua>
9. Titova, O. (2009). *Some topical issues of preserving the cultural heritage of Ukraine*. *Proceedings of the Center for Monument Studies*. Kyiv. P. 5-7.
10. UNWTO Tourism 2020 Vision. [unwto.org](http://www.unwto.org). Retrieved from: <http://www.unwto.org>.
11. *Global Report on Food Tourism (2012)*. World Tourism Organization (UNWTO), Madrid, Spain.
12. Hall, C.M. & Sharples, L. (2003). «The consumption of experiences or the experience of consumption? An introduction to the tourism of taste», *Food tourism around the world*, P. 1-24.
13. Kalnitska, M. O. (2018). *Assessment of the development state of organizational and cultural resources of international tourism business*. *European Journal of Management Issues*, 26, P.71-81.
14. Stukalo, N. V., Krasnikova, N. A., Krupskiy, O. P. & Redko, V.Y. (2018). *Fostering Sustainable Tourism in Global Economy*. *Revista ESPACIOS*, 39(42).

15. Sardak, S., Dzhyndzhoian, V. & Samoilenko, A. (2016). *Global innovations in tourism. Innovative Marketing*, 3, P. 45-50.

Стаття надійшла 14.02.2022

Посилання на статтю: Панкова М.О. Перспективи розвитку транзитного туризму в Україні // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: Зб. наук. праць, 2022. № 1 (78). С. 145-153. DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-145-153.

Article received 14.02.2022

Reference a JournalArtic Pankova Marina. (2022). Prospects for the development of transit tourism in Ukraine. *Development of management and entrepreneurship methods on transport*. 1 (78), 145-153. DOI 10.31375/2226-1915-2022-1-145-153.